

Галина САБАТ

УДК [001-057.4:394.46](477)“1932/2021”РоландФранко

ПАМ'ЯТЬ ПРО РОЛАНДА ФРАНКА, ЩО ЗІГРІВАЄ ДУШУ

11 серпня 2021 року на 90-му році життя перестало битися серце Роланда Франка – онука Івана Франка, сина Тараса Франка та Катерини з Фалькевичів. Відійшла у засвіти Людина, яка продовжила славний родовід Івана Франка, нащадок прізвища.

Моя перша зустріч із Роландом Франком відбулася у травні 2010 року в Каневі, перлині Наддніпрянщини, на обласному семінарі методистів з викладання української мови та літератури в Канівській гімназії імені Івана Франка, на який він був запрошений разом з Дмитром Павличком. Тема семінару «Багатогранність постаті Івана Франка». На той час Роланд Тарасович керував Всеукраїнським фондом відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олесея Гончара. Пам'ятаю донині його виступ, у якому він наголосив на необхідності ретельного дослідження духовних зв'язків Івана Франка з Шевченковим краєм. Увечері я ближче познайомилася з Роландом Франком на дачі у вчительки української філології Наталії Бондаренко, яка організувала цей захід. Тонкі, аристократичні риси обличчя, природжена делікатність і тактовність, позитивний погляд на світ – це були мої перші враження від знайомства з Роландом Франком. Бесіда була щирою, теплою та цікавою.

Я розповіла пану Роланду, що в Дрогобичі щойно (2 квітня) засновано Інститут франкознавства і запросила його до Франкового міста, а він люб'язно погодився приїхати. Вже 28 грудня цього ж року переповнена актова зала нашого університету вітала онука Івана Франка. Я організувала свято, присвячене дітям славетного Франка. Йшлося про Івана Яковича як батька, про життєві долі його чотирьох талановитих дітей – Андрія, Тараса, Петра та Анни. У виступах переважали спогади про батька Роланда Тарасовича.

Пригадую виступ професорки Людмили Краснової (1924–2019), яка була студенткою Тараса Івановича у Львівському університеті. Син Франка викладав у неї латинську мову й античну літературу. З особливим захопленням і трепетом професорка ділилася спогадами, які справили незабутні враження на Роланда Франка. Наш гість також розповів багато цікавого про родинне життя Франка,

зокрема свою бабусю Ольгу Хоружинську-Франко, яка померла в 1941 році, він добре пам'ятав:

«Її доглядала моя мати Катерина – дні просиджувала з нею на другому поверсі. Ми жили внизу. Тільки чув: “Катрусю, Катрусю, іди сюди!”. Бабця була тендітна, невисока, все говорила: “У мене лице – з кулачок”».

Також Роланд Тарасович поділився, що має велике бажання об'єднати навчальні заклади України, що носять ім'я Івана Франка, аби дружили між собою та спільно пропагували ідеї та спадщину його геніального діда. Ця перша зустріч у Дрогобичі була дуже теплою і щирою. Звичайно, були і автографи на пам'ять, і спільне фото на згадку. День добігав кінця вже в мене вдома за родинним столом у задушевному спілкуванні. З тих пір ми дружили. Роланд Тарасович запрошував мене до себе в Київ і його простора чотирикімнатна квартира на вулиці Льва Толстого гостинно відчиняла двері мені, моїй родині та моїм аспірантам. Я щиро вдячна долі, що звела мене з цією прекрасною Людиною.

Кожен, хто знав Роланда Франка, погодиться зі мною, що це була надзвичайно життєрадісна людина високих моральних якостей. Його очі завжди промінилися доброзичливістю, тихим батьківським теплом (своїх дітей Роланд Тарасович не мав, з боєм розповідав мені, як єдиний син помер при пологах, що дуже травмувало його дружину Аллу Шморгун (1937–2008), яку він усе життя безмежно кохав).

Отож розповім про Людину, образ якої складений на основі особистих розмов, які відбувалися в тихі вечори в Києві в квартирі Роланда Тарасовича.

Народився Роланд Франко 28 березня 1932 року у Львові, в будинку, де помер Іван Франко, сьогодні це Національний літературно-меморіальний музей Івана Франка, інша назва – Дім Франка. Вчений-інженер, кандидат технічних наук, автор понад 50 наукових праць та винаходів у галузі автоматичного регулювання та приладобудування.

Шкільні роки Роланда Франка припали на воєнне лихоліття та страшне повоєння. Навчаючись у початковій школі в м. Станіславові (нині м. Івано-Франківськ), куди 1939 року за призначенням Міністерства освіти Польщі приїхав працювати вчителем його батько, у час німецької окупації Роланд Тарасович став свідком кривавої розправи фашистів над двома гімназійними студентами старшого класу. Цей епізод упродовж усього життя невідчепно тримався його пам'яті, та якби лише пам'яті – душі.

Атестат зрілості одержував у рідному Львові, в який наприкінці війни повернувся з сім'єю Тарас Франко. Закінчуючи середню школу № 49, Роланд вимагав у фотографа, щоб на випускному альбомі забрав Леніна і Сталіна, а помістив портрети Шевченка і Франка. Фотограф довго упирився (це був 1949 рік і за такі речі могли й покарати), але зважив на прізвище випускника і погодився. Цей альбом Роланд Тарасович називав «особливим» і беріг як святиню.

Проте перебування у Львові, де вступив до політехнічного інституту на нафтовий факультет, було недовгим. 1950 року Тарас Іванович під примусом радянської влади змушений був з родиною перебраться до Києва, де Роланд Франко провів усе своє зріле життя. Столичний період біографії позначений таким фактом: ще дев'ятикласником у місті, де минуло його раннє дитинство, вступив до літературно-патріотичної організації «Кров України», у 1951 році, коли навчався на другому курсі Київського політехнічного інституту, восьмеро членів організації були арештовані, не оминув допиту в НКВД і Роланд Франко. З цього часу він був під пильним оком компартійної влади й НКВД. У майбутньому він неодноразово повертався до цієї події, яка трагічно закінчилася для деяких юнаків – ув'язненням з вироком «за націоналізм».

Після закінчення у 1954 році інституту (спеціальність – гірнича автоматика) працював у Міністерстві вугільної промисловості, активно займався науковою діяльністю. Успішно захистив кандидатську дисертацію в академічному Інституті автоматики, якому віддав понад 30 років свого життя, пройшовши шлях від посади молодшого наукового співробітника до заступника генерального директора, а згодом директора Всесоюзного науково-дослідного інституту аналітичного приладобудування, який був створений на базі Інституту автоматики. Роланд Тарасович здобув визнаний авторитет у колег та в широкому колі дослідників. Його присутність у науковому просторі Інституту значною мірою підвищувала дослідницький статус цієї установи, утверджувала її якісний вимір. Від 1993 року доля пов'язала Роланда Франка з Великобританією: до 1997 року працював у посольстві України в Лондоні – радник з питань науки. Маючи високий авторитет у наукових колах, подбав, щоб Україна безкоштовно одержала від Великої Британії в подарунок полярну станцію ім. Фарадея на Південному полюсі (тепер вона носить ім'я академіка Вернадського).

Окрема сторінка – це співпраця з українською діаспорою. Роланд Франко утверджував емігрантів у прагненні зберегти засади унікальності, мовної самобутності, творчого самовираження українства як етноментального феномену.

Тривалий час онук Івана Франка керував у Києві Всеукраїнським фондом відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара (з 1997 року він заступник голови правління, а з 2012 року виконував обов'язки голови Фонду), також був членом правління Національної спілки краєзнавців України. Крім того, він віце-президент (1997–2001), завідувач відділу міжнародних відносин (2001–2008) Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Ю. Бугая. І хоча Роланд Франко сягнув поважного віку, не припиняв громадської діяльності, бо саме йому, як нащадку Каменяра, була визначена особлива роль.

2015 року він став ініціатором створення Міжнародного фонду Івана Франка та Міжнародної премії імені Івана Франка, яка є щорічним почесним визнанням

наукових відкриттів, вагомих здобутків та значних заслуг науковців світу в галузі україністики та соціально-гуманітарних наук. Сьогодні, як ніколи, в часі війни, коли проливається кров українців, коли ми стоїмо перед загрозою втрати власної національної ідентичності, власної мови, власної культури, коли робляться зухвалі, brutальні й добре організовані кроки перетворити наш народ на тягло для сусідів, від чого з тривогою застерігав Іван Франко, така премія особливо потрібна, щоб популяризувати спадщину Каменяря в Україні та світі, утверджувати його ідеї та ідеали, будувати Українську національну державу.

До наукового і творчого життя Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Роланд Тарасович ніколи не був байдужий. З університетом тісно співпрацював: був учасником чисельних наукових конференцій, які проходили в ДДПУ імені Івана Франка, наукових семінарів, круглих столів, зокрема Літературно-мистецької академії «Країна Франкіана» та зустрічей зі студентами. Завдяки Роланду Франку та Лабораторії франкознавства та славістики було реалізовано декілька науково-дослідницьких ініціатив міжнародного рівня за участі почесних докторів ДДПУ ім. Івана Франка Алоїза Волдана (Австрія), Миколи Мушинки (Словаччина), Міхаеля Мозера (Австрія) та ін. Роланд Франко активно співпрацював зі студентською культурно-просвітницькою студією «Сіль землі». Серед спільних проєктів Роланда Франка і студентів – літературно-мистецька вистава представлення листування Івана Франка з Ольгою Хоружинською, яка була поставлена на сцені університету 5 листопада 2015 року. Головні ролі виконували Роланд Франко (в образі письменника) та студентка Соломія Сабат (в образі майбутньої дружини Івана Франка).

За ініціативи Роланда Франка у Києві в листопаді 2016 року було створено квартиру-музей родини Івана Франка, також він один з ініціаторів заснування «Літературного музею Івана Франка на Дніпрі» в с. Халеп'я Обухівського району Київської області, який був відкритий у жовтні 2010 року. Роланд Тарасович організував низку пізнавально-екскурсійних поїздок для студентів Франкового університету.

Також спільно з Міністерством освіти і науки України та Львівським товариством у Києві Міжнародний фонд, що його очолював Роланд Франко, у 2017 році започаткував Всеукраїнський учнівський літературно-мистецький конкурс «Стежками Каменяря». У перший рік у конкурсі взяли участь 2800 учнів з усієї України, серед них і учні Дрогобицького педліцею, який є структурним підрозділом Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Тому само собою зрозумілим було присвоєння Роланду Франкові звання Почесного доктора Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Власне, 27 серпня 2018 року на Вченій раді університету я представляла Роланда Тарасовича і з цієї нагоди видала книжку «Франко Р. Нащадки Івана Франка» (Дрогобич. Коло. 2018. 60 с.).

Як ініціатор створення Міжнародної премії імені Івана Франка і голова правління Міжнародного фонду Івана Франка, Роланд Франко керував трьома церемоніями нагородження лавреатів Міжнародної премії імені Івана Франка у Дрогобичі (27 серпня 2016, 2017, 2018 років), які були організовані спільно з ДДПУ. Цьогоріч не дожив двох тижнів до VI церемонії вручення Міжнародної премії імені Івана Франка і до 165-ї річниці від Дня народження свого геніального дідуся.

Скінчилася земна дорога онука Івана Франка – Роланда, який так пишався своїм ім'ям:

«Роландом назвав мене батько Тарас. Він займався античною філологією – творами грецькими й латинськими, франко-іспанським епосом, зокрема “Пісню про Роланда”. У Петра народжувались дівчата, у тата до мене теж дівчата були. А хто ж буде нащадком прізвища? Аж нарешті народився я. Батько від тої радості вирішив, що я повинен бути таким же лицарем, як Роланд. Але з цим іменем не хрестили, не знайшли в святцях, тож дали ще й друге – Олександр. Проте, коли давали паспорт, я Олександра туди не записав».

Не стало Роланда-Олександра Франка, не стало Людини, для якої честь бути нащадком Івана Франка була вище звань, посад, нагород. Правду в житті, Правду в франкознавстві цінував понад усе.

Вклоняюся Вам, Роланде Тарасовичу, дякую Богу за зустріч на Шевченковій землі.

Вічна Вам пам'ять і Царство Небесне!